

Gewone brunel (*Prunella vulgaris* L.)

De lieflijke naam Bijenkorfje wordt ook wel voor deze bijenplant gebruikt en menig imker zal er misschien wel de voorkeur aan geven. Als de bloemen uitgebloeid zijn en de bloemkelken met zaad in droge toestand dicht tegen elkaar staan, heeft het geheel wel iets weg van een bijenkorf.

Kosmopoliet

De gewone brunel behoort tot het geslacht Brunel (*Prunella* L.) van de zo rijk aan bijenplanten zijnde Lipbloemfamilie (*Lamiaceae*). Het geslacht Brunel telt 5 soorten. Daarvan is de gewone brunel de soort met de grootste verspreiding over de wereld, het meest in de gematigde streken. Hij is ook de enige soort die in ons land in het wild voorkomt. De plant is hier zeer algemeen en groeit op bijna elke vochtige grondsoort, vooral in graslanden en bermen. De plant is éénjarig of overblijvend, maar dan met een korte levensduur. Door de manier waarop de plant zich vermeerderd, weet zij zich onder moeilijke omstandigheden, zoals begrazing en maaien, heel goed te handhaven. Zo trof ik een groep planten aan op een grasveld waar een bouwhek was geplaatst. Ze hadden zich volledig kunnen ontwikkelen omdat er niet tijdelijk niet gemaaid kon worden en stonden prachtig in bloei.

Langdurige bloei

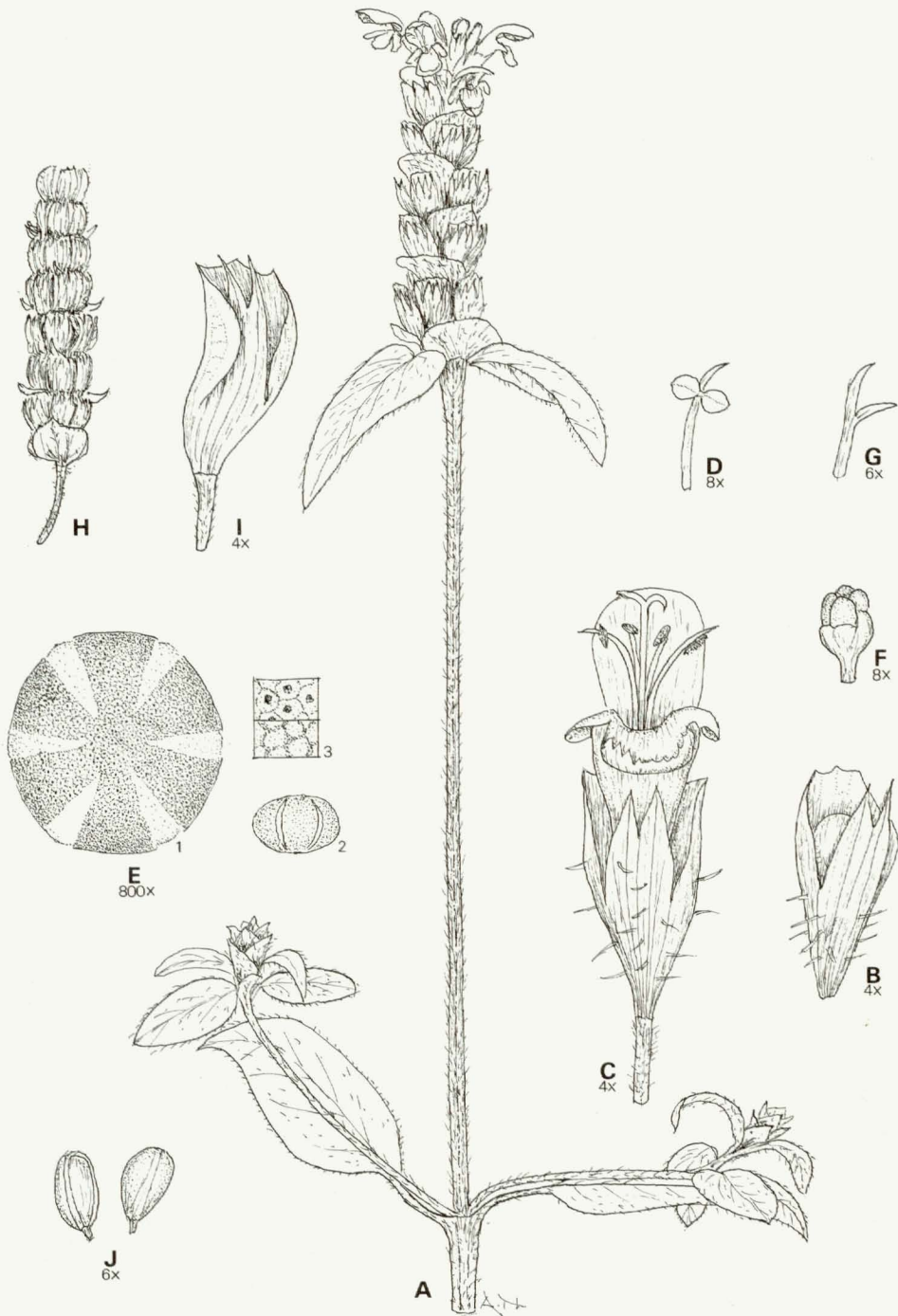
Jonge uit zaad gevormde planten vormen eerst een snelgroeiend bladrozet, waaruit zich bloeistengels en over de grond liggende stengels vormen. De bladeren staan kruisgewijs tegenover elkaar. Ze zijn eirond tot langwerpig en hebben een gave tot zwak gekartelde behaarde rand. Aan de boven- en onderzijde zijn ze spaarzaam behaard. De bloei begint in mei en na begrazing of maaien kan er opnieuw bloei volgen. Zo kunnen we tot in de herfst bloemen op de plant aantreffen. De bloemen staan dicht bij elkaar aan het einde van de stengel en vormen samen een korte cilindervormige bloeiwijze. Ze staan in groepjes van meestal 3 stuks in de oksel van sterk behaarde brede schutblaadjes, die ook weer kruisgewijs tegenover elkaar staan. De bloemen van twee tegenover elkaar staande schutblaadjes vormen samen een schijnkrans. In een bloeiwijze begint de bloei onderaan en zet zich onregelmatig naar boven voort. In de oksel van de bladeren onder de bloeiwijze groeien veelal zijtakken met aan het eind bloemen die later bloeien.

Twee soorten bloemen

De bloemen hebben een tweelippige kelk. De onderlip heeft 2 tanden de bovenlip 3. Ook de blauwpaars gekleurde bloemkroon is tweelippig en heeft een tweezijdig symmetrische vorm, een vorm die veel voor komt onder de bloemsoorten die door hommels en bijen worden bezocht. Die symmetrie wordt voor het bijenoog nog versterkt door de kleurverschillen in de onderlip, die uit 3 lobben is gevormd. De zijlobben reflecteren namelijk sterk het ultraviolet, wat de middenlob niet doet. De meeldraden, 4 in getal, en de stamper liggen tegen de bovenlip van de bloemkroon, zodat de overdracht van het stuifmeel via de rugzijde van de bij plaatsvindt. Tegen het eind van de bloei wijken de meeldraden uiteen en kan de dan vrij liggende gevorkte stempel worden bestoven. Zoals we wel meer in deze familie aantreffen, komen er naast planten met tweeslachtige bloemen ook planten voor met bloemen waarin de meeldraden niet tot ontwikkeling zijn gekomen, vrouwelijke bloemen dus. Hierdoor is de kans dat er kruisbestuiving plaatsvindt, groter geworden. Voor de bijen is het puren van nectar in de vrouwelijke bloemen gemakkelijker omdat ze veel kleiner zijn. Het nectarium ligt in een ring onder aan het vruchtbeginsel.

Vermeerdering

Uit de liggende stengels vormen zich op de knopen wortels en worden nieuwe planten gevormd. In een bloem kunnen 4 nootjes, elk met 1 zaad, tot ontwikkeling komen. Bij de verspreiding van het zaad is water een onmisbare factor. De aan de plant blijvende kelken waarin de zaden tijdelijke worden opgeslagen, zijn namelijk geheel gesloten als ze droog zijn. Ze gaan pas open als ze nat worden. Tegelijk buigen ze dan naar buiten waardoor de nootjes er gemakkelijk uit kunnen vallen. Deze wijze van het opengaan van vruchten wordt in de vaktaal hygrochasje genoemd. Als de nootjes vochtig worden en water opnemen, vormt zich ter plaatse van de strepen een 0,5 mm dikke doorzichtige gelatineachtige slijmlaag. Door die slijmlaag blijven ze gemakkelijk aan de huid en het haar van dieren kleven en kunnen op die manier worden verspreid.

Gewone brunel (*Prunella vulgaris* L.)

A deel van in bloei staande plant; B bloemkelk met knop; C tweeslachtige bloem; D helmknop; E stuifmeelkorrel: 1 polair, 2 equatoriaal, 3 korreloppervlak; F vruchtbeginsel; G stempel; H bloemkelken met nootjes; I bloemkelk met nootjes; J nootjes.